

Evaluation of Medical Education Programs with Appreciative Inquiry Approach: A Review Study

Mahla Salajegheh

1. Department of Medical Education, Medical Education Development Center, Kerman University of Medical Science, Kerman, Iran

ARTICLE INFO

Article type

Review article

Article history

Received: 2022.05.15

Accepted: 2022.09.31

Keywords

Appreciative Inquiry Approach

Program Evaluation Systems Theory

Medical Education

[10.22038/HMED.2022.65557.1222](https://doi.org/10.22038/HMED.2022.65557.1222)

Cite this paper as

Mahla Salajegheh, Evaluation of Medical Education Programs with Appreciative Inquiry Approach: A Review Study. *Horizon of Medical Education Development*. 2023;14(2):101-112

*Corresponding author

1. Mahla Salajegheh

Department of Medical Education, Medical Education Development Center, Kerman University of Medical Science, Kerman, Iran

Tel: 03431325331

Email: mahla.salajegheh90@gmail.com

ABSTRACT

Introduction: The objective of educational program evaluation is the development of individuals and organizations, which requires systematic evaluation methods for all program components.

Materials & Methods: In this narrative review study, the keywords "Appreciative Inquiry Approach," "Program Evaluation," and "Medical Education" were searched in Scopus, Web of Science, EMBASE, and Medline databases from 2010 to March 2021. The full-text articles were reviewed after removing duplicates and considering the direct relationship of the articles to the research objective.

Results: A total of 170 records were found, of which 15 articles were finalized. The steps of the appreciative inquiry approach were extracted for evaluating and developing medical education programs.

Conclusion: The appreciative inquiry approach, as well as evaluating the program, promotes personal, organizational, and social development by enhancing individual and organizational capacities.

ارزشیابی برنامه‌های آموزش علوم پزشکی با رویکرد تحقیق ارج‌گزار: یک مطالعه

مروری

مهلا سلاجقه

۱- گروه آموزش پزشکی، مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی کرمان، کرمان، ایران

مشخصات مقاله	چکیده
نوع مقاله مقاله مروری	مقدمه: هدف نهایی از ارزشیابی برنامه‌های آموزشی پیشرفت در جهت توسعه افراد و سازمان است. نیل به این هدف، نیازمند روش‌های ارزشیابی آموزشی با رویکرد سیستماتیک نسبت به همه اجزای دخیل برنامه است.
پیشینه پژوهش تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۲/۲۵ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۷/۰۱	روش کار: در این مطالعه مروری - روایتی کلیدواژه‌های Appreciative Inquiry Approach، Medical Education Program Evaluation، Medline، EMBASE، شامل در پایگاه‌های اطلاعاتی شامل Web of Science، Scopus در بازه زمانی سال ۲۰۱۰ تا ماه مارچ سال ۲۰۲۱ مورد جستجو قرار گرفت. پس از حذف موارد تکراری و با در نظر داشتن ارتباط مستقیم مقالات با هدف مطالعه، مقالاتی که به‌طور تمام متن در دسترس بود، بررسی گردید.
کلمات کلیدی رویکرد تحقیق ارج‌گزار ارزشیابی برنامه تئوری سیستمی آموزش پزشکی	نتایج: در جستجوی منابع، تعداد ۱۷۰ مقاله یافت شد که ۱۵ مقاله مورد بررسی نهایی قرار گرفتند. از نتایج حاصل از بررسی مطالعات، مراحل رویکرد تحقیق ارج‌گزار شامل چهار مرحله کشف، رؤیابرداری، طراحی و به‌ثمر رساندن برای ارزشیابی و توسعه برنامه‌های آموزشی علوم پزشکی استخراج شدند.
	نتیجه‌گیری: رویکرد تحقیق ارج‌گزار همچنان که به ارزشیابی برنامه‌های آموزش علوم پزشکی می‌پردازد، با ارتقای ظرفیت‌های فردی و سازمانی موجب توسعه شخصی، سازمانی و اجتماعی در دانشگاه‌های علوم پزشکی نیز می‌گردد.

10.22038/HMED.2022.65557.1222

► نحوه ارجاع به این مقاله

Mahla Salajegheh, Evaluation of Medical Education Programs with Appreciative Inquiry Approach: A Review Study. Horizon of Medical Education Development. 2023;14(2):101-112

رایانامه: ahla.salajegheh90@gmail.com

*نویسنده مسئول: مهلا سلاجقه

گروه آموزش پزشکی، مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی کرمان، کرمان، ایران

مقدمه

رویکرد، دیدگاه تفکر سیستمی (Systems Thinking Theory) به فرایند ارزشیابی آموزشی است، به این معنا که برای ارزشیابی و مدیریت یک برنامه، باید همه اجزای آن شناسایی شوند و کلیه فعالیت‌های اجزا و چگونگی تعامل آن‌ها با یکدیگر و با محیط پیرامون مدنظر قرار گیرند (۸، ۹). یکی از روش‌های ارزشیابی آموزشی نشأت گرفته از تفکر سیستمی و متناسب با رویکرد مبتنی بر نظر مشارکت‌کنندگان، رویکرد تحقیق ارج‌گزار (Appreciative Inquiry Approach) است که یک شیوه بسیار مشارکتی برای بررسی ظرفیت‌های موجود در برنامه و توسعه سازمان می‌باشد (۱۰، ۱۱). رویکرد تحقیق ارج‌گزار با یک رویکرد سیستماتیک به کاهش احساسات منفی که به صورت بالقوه ناشی از فرایند ارزشیابی هستند، جستجوی نقاط قوت و کشف فرصت‌های جدید برای پیشرفت می‌پردازد و منجر به افزایش مشارکت ذینفعان برنامه در فرایند ارزشیابی، ایجاد ایده‌های خلاقانه و ارتقای حس مالکیت و تعهد نسبت به کل برنامه می‌شود (۱۲). این رویکرد در زمینه‌های متفاوت علوم از جمله آموزش علوم پزشکی برای ارزشیابی اثربخشی اقدامات و ایجاد تغییر در جهت توسعه سازمانی استفاده شده است (۱۳) و دارای پتانسیل بالقوه برای استفاده در ارزشیابی و توسعه برنامه‌های آموزشی علوم پزشکی است (۱۴، ۱۵). هدف این پژوهش، بررسی مراحل رویکرد تحقیق ارج‌گزار برای ارزشیابی و توسعه برنامه‌های آموزشی علوم پزشکی است.

روش کار

این مطالعه از نوع مروری - روایتی است. مطالعات مروری برای استفاده بهینه از حجم بالای اطلاعات تولید شده توسط مقالات و ارائه ترکیبی از شواهد به صورت خلاصه، مورد توجه پژوهشگران رشته‌های مختلف هستند.

ارزشیابی حلقه اتصال کلیه عوامل یک برنامه آموزشی و به‌عنوان یک جزء جدانشدنی این برنامه‌ها به حساب می‌آید. ارزشیابی روشی پویا برای شناسایی خطاها و کمبودهای فرآیند یاددهی - یادگیری است (۱). دانشگاه‌های علوم پزشکی، هزینه و زمان بسیاری را برای طراحی و اجرای برنامه‌های آموزشی در جهت پاسخگویی به نیازهای آموزشی مخاطبان مختلف صرف می‌کنند، لذا یک ارزشیابی دقیق و علمی ضروری است که نقاط قوت و کاستی‌ها و نیز راه‌های پیشرفت و اصلاح این برنامه‌ها را نشان دهد (۲).

برای ارزشیابی برنامه‌های آموزشی، رویکردهای ارزشیابی آموزشی (Approaches to educational evaluation) متعددی توسط صاحب‌نظران پیشنهاد شده است (۳). یکی از این رویکردها که بر مبنای فلسفه ذهن‌گرا (Subjective)، شهودگرا و کثرت‌گرا (Intuitions-pluralist) است، رویکرد ارزشیابی مبتنی بر نظر مشارکت‌کنندگان (Participant-oriented evaluation approach) می‌باشد که بر دیدگاه‌های ذینفعان برنامه تأکید دارد (۴). از دیدگاه صاحب‌نظران، هرچه فرایند ارزشیابی آموزشی دموکراتیک‌تر، کثرت‌گراتر و مشورتی‌تر باشد، منجر به توانمندسازی بیشتر مشارکت‌کنندگان آن برنامه می‌شود (۵). درگیر نمودن ذینفعان در فرایند ارزشیابی، منجر به افزایش اعتبار نتایج، استفاده بیشتر از یافته‌ها، یادگیری و ارتقای ظرفیت‌ها و توانمندی‌های افراد و سازمان، توانمند نمودن افراد برای توسعه برنامه و سازمان، ترویج مسئولیت‌پذیری و پاسخگویی، بهبود عملکرد سازمان، تصمیم‌گیری‌ها و اقدامات می‌شود (۶، ۷). از جمله تئوری‌های زیربنایی این

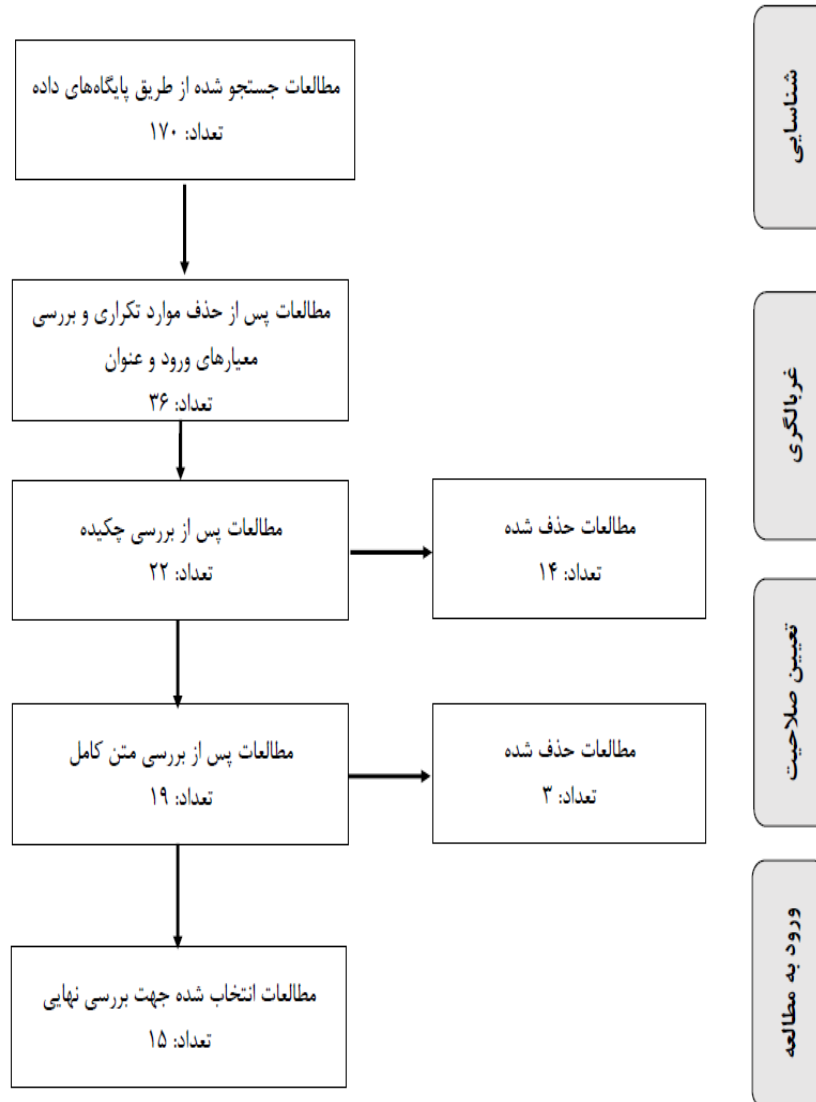
برآورده شدن حد نصاب" یا "نامشخص" رتبه بندی می‌شدند. برای اینکه مقالات با کیفیت مناسب در نظر گرفته شوند، باید حداقل ۷ امتیاز را داشته باشند. کیفیت متن کامل مطالعات مرتبط بالقوه توسط یک پژوهشگر ارزیابی اولیه شد و توسط پژوهشگر دوم مجدداً مورد بررسی قرار گرفت. موارد اختلاف نظر با بحث حل شد. هیچ مطالعه‌ای بر اساس نتایج ارزیابی کیفیت حذف نشد. این پژوهش توسط کمیته اخلاق در پژوهش دانشگاه علوم پزشکی کرمان با کد اخلاق تحت عنوان: IR.KMU.REC.1401.062 مورد تأیید قرار گرفت.

نتایج:

بر اساس نتایج جستجو ۱۷۰ مقاله به دست آمد که در بررسی عنوان ۱۳۴ مقاله تکراری بودند یا از نظر هدف پژوهش نامرتب تشخیص داده شدند و از روند مرور حذف شدند. در بررسی چکیده مقالات باقی مانده، ۱۴ مقاله حذف شدند و ۱۹ مقاله که به طور مستقیم با هدف پژوهش مرتبط بودند مورد مطالعه قرار گرفتند و در نهایت ۱۵ مقاله که دارای بیشترین ارتباط و همبستگی با عنوان و هدف مطالعه بودند مورد بررسی دقیق قرار گرفتند. در شکل ۱، مراحل گزینش مطالعات نشان داده شده است. کل مقالات انتخاب شده به زبان انگلیسی بودند. در ادامه نتایج حاصل از بررسی مطالعات در جهت تشریح مراحل مختلف رویکرد تحقیق ارج گزار برای ارزشیابی و توسعه برنامه‌های آموزشی علوم پزشکی بیان خواهند شد. جدول ۱، جزئیات مطالعات مورد بررسی را نشان می‌دهد.

در مطالعات مروری - روایتی، منابع علمی در مورد یک موضوع خاص در حیطه‌های وسیع‌تر از یک مرور نظام‌مند، به صورت نظری و محتوایی، توصیف و مورد بحث قرار می‌گیرند. در این نوع مرور، مرتبط‌ترین منابع، انتخاب می‌شوند و وارد مرور می‌گردند (۱۶). در این پژوهش، جهت دستیابی به مقالات مرتبط، کلیدواژه‌های Appreciative Inquiry Approach و Medical Education, Program Evaluation معادل فارسی آن‌ها در پایگاه‌های اطلاعاتی شامل Medline, EMBASE, Web of Science, Scopus در بازه زمانی سال ۲۰۱۰ تا ماه مارچ سال ۲۰۲۱ توسط دو نفر پژوهشگر متخصص در زمینه جستجوی منابع و آموزش علوم پزشکی مورد جستجو قرار گرفت. بخش منابع مقالات به دست آمده نیز به منظور جستجوی مقالات بیشتر بررسی شد. معیارهای ورود به مطالعه عبارت بودند از وجود واژه‌های کلیدی در عنوان و چکیده مقاله و مقالات به زبان فارسی و انگلیسی و معیارهای خروج از مطالعه، نامرتب بودن محتوای مقالات با هدف پژوهش، منابع چاپ نشده و اطلاعات ارائه شده در کنفرانس‌ها و پایان‌نامه‌ها بود. مقالات تکراری و مواردی که معیار ورود به مطالعه را نداشتند، از بررسی حذف شدند و با در نظر داشتن ارتباط مستقیم مقالات با هدف مطالعه، فقط مقالاتی که به طور تمام متن در دسترس بود بررسی گردید. کیفیت مقالات با استفاده از چک‌لیست BEME که شامل ۱۱ نشانگر برای ارزشیابی کیفیت مطالعات است، بررسی شدند. هر یک از این نشانگرها با امتیازهای "دارای حد نصاب"، "عدم

شکل ۱: مراحل گزینش مطالعات جهت ورود به پژوهش

جدول ۱: مشخصات مطالعات مرور شده در زمینه مراحل رویکرد تحقیق ارج گزار

ردیف	نویسنده اول	سال مطالعه	نام مجله	هدف مطالعه	روشمندى پژوهش	روش گردآوری اطلاعات	مرحله رویکرد تحقیق ارج گزار	شماره منبع
۱	Rama JA	۲۰۱۸	Academic Pediatrics	ارزشیابی برنامه	کیفی	مصاحبه	کشف، رویاپردازی، طراحی، به ثمر رساندن	۱۷
۲	Jones J	۲۰۲۱	Higher Education Research & Development	توسعه برنامه	کیفی	گروه متمرکز	کشف، رویاپردازی، طراحی، به ثمر رساندن	۱۸
۳	Alston-Mills B	۲۰۱۱	Journal of Diversity Management	توسعه برنامه	کیفی	بازاندیشی	کشف، رویاپردازی، طراحی، به ثمر رساندن	۱۹
۴	Cooperrider DL	۲۰۲۰	The Journal of Applied Behavioral Science	-	گزارش رویداد	-	کشف، رویاپردازی، طراحی، به ثمر رساندن	۲۰
۵	Collington V	۲۰۱۶	International Journal of Higher Education Management	توسعه برنامه	مروری	-	کشف، رویاپردازی، طراحی، به ثمر رساندن	۲۱
۶	Mchunu H	۲۰۱۷	Gender and Behaviour	ارزشیابی برنامه	کیفی	مصاحبه	کشف، رویاپردازی، طراحی، به ثمر رساندن	۲۲
۷	Abouzeid E	۲۰۲۰	MedEdPublish	ارزشیابی برنامه	ترکیبی	مصاحبه، پرسش نامه	کشف، رویاپردازی، طراحی، به ثمر رساندن	۲۳
۸	Pereira I	۲۰۱۵	Postgraduate medical journal	ارزشیابی برنامه	کیفی	مصاحبه	کشف، رویاپردازی، طراحی، به ثمر رساندن	۲۴

۲۵	طراحی، به ثمر رساندن	گروه متمرکز	کیفی	ارزشیابی برنامه، توسعه برنامه	Australian Health Review	۲۰۱۸	Martyn JA	۹
۲۶	کشف، رویاپردازی، طراحی، به ثمر رساندن	-	مروری	ارزشیابی برنامه، توسعه برنامه	Journal of Appreciative Education	۲۰۱۳	Greve AA	۱۰
۲۷	کشف، رویاپردازی، طراحی، به ثمر رساندن	بازاندیشی	کیفی	توسعه برنامه	Medical education online	۲۰۱۹	Hsieh JG	۱۱
۲۸	کشف، رویاپردازی، طراحی، به ثمر رساندن	مصاحبه	کیفی	ارزشیابی برنامه	Medical education	۲۰۱۱	Ginsburg S	۱۲
۲۹	کشف، رویاپردازی، طراحی، به ثمر رساندن	مصاحبه	کیفی	توسعه برنامه	Academic Medicine	۲۰۱۰	Quaintance JL	۱۳
۳۰	کشف، رویاپردازی، طراحی، به ثمر رساندن	پرسش‌نامه	کمی	ارزشیابی برنامه	Education for health	۲۰۱۲	Kumar LR	۱۴
۳۱	کشف، رویاپردازی، طراحی، به ثمر رساندن	گروه متمرکز، مصاحبه	کیفی	ارزشیابی برنامه	Advances in Medical Education and Practice	۲۰۱۸	Jonker G	۱۵

مراحل رویکرد تحقیق ارج‌گزار

رویکرد تحقیق ارج‌گزار که در منابع فارسی به تحقیق ارج‌گذار نیز ترجمه شده است، در اواخر دهه ۱۹۸۰ توسط David Cooperrider و همکاران شکل گرفت (۱۷). این رویکرد همچنان که به بررسی نتایج حاصل از برنامه می‌پردازد با تولید انرژی مثبت که لازمه انجام تغییرات

است، منجر به توسعه پایدار از بطن خود افراد دخیل در برنامه می‌شود (۱۸).

رویکرد تحقیق ارج‌گزار به‌طور معمول شامل چهار مرحله‌ی کشف (Discovery)، رؤیاپردازی (Dream)، طراحی (Design) و به‌ثمر رساندن (Destiny or Deliver) می‌باشد. در برخی از منابع، پیش از این مراحل، یک مرحله

پس از جمع‌آوری کافی اطلاعات، باید داده‌ها مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرند و عواملی که بیشترین سهم را در موفقیت‌های گذشته در برنامه داشته‌اند، مانند اینکه چه چیزی از همه مطلوب‌تر است؟ برای افراد چه چیزی از همه انگیزه‌بخش‌تر یا دوست‌داشتنی‌تر است؟ چه چیزی بیشترین افتخار را القا می‌کند؟ و مواردی از این قبیل، مشخص شوند (۲۴). اطلاعات حاصل از این مرحله، پاسخگوی اهداف ارزشیابی برنامه آموزشی هستند، در عین حال که از ابتدای این مرحله و در طول مراحل بعد، به تدریج تلاش جمعی برای توسعه سازمانی آغاز و ادامه پیدا می‌کند (۲۵).

مرحله سوم. رؤیای پردازی

این مرحله به دنبال ساخت یک چشم‌انداز مطلوب برای آینده است. افراد، براساس نتایج مرحله قبل، به ساخت تصاویری از عملکردهای مطلوب برای آینده می‌پردازند. مرحله رؤیای پردازی وقتی شروع می‌شود که از افراد خواسته می‌شود که به "چه باید باشد؟" پاسخ دهند (۲۶). پاسخ به سؤالاتی نظیر اینکه چگونه می‌توان عوامل مثبتی را که در مرحله کشف مشخص شدند، به دست آورد و یا آنها را تقویت کرد؟ برنامه ایده‌آل شما چگونه است؟ رؤیای شما از آن چیست؟ این برنامه ایده‌آل چگونه سازمان یافته است؟ چه کسانی چه کارهایی انجام می‌دهند؟ شما چه کاری انجام می‌دهید؟ محیط شما به چه شکلی تغییر کرده است؟ اقدامات کوتاه‌مدت و بلندمدت در این برنامه ایده‌آل چه هستند؟ این مرحله بر این اصل استوار است که "مهم‌ترین منابع برای توسعه سازمانی، رؤیاهای جمعی و گفت‌وگو در مورد آینده است" (۲۷). زمانی که ذی‌نفعان برنامه در مورد رؤیا یا تصورات به توافق رسیدند، می‌توان آن را به مرحله طراحی برد.

مرحله چهارم. طراحی

هدف این مرحله تصمیم‌گیری در مورد چگونگی رسیدن به

به عنوان تعریف (Define) به عنوان مرحله اول به این ترکیب اضافه می‌شود (۱۹). در مراحل مختلف این رویکرد می‌توان از روش‌های متنوع مانند پرسش‌نامه، مصاحبه، گروه متمرکز و ... برای جمع‌آوری اطلاعات استفاده نمود (۲۰).

مرحله اول. تعریف مسئله

پیش از اقدام برای ارزشیابی برنامه آموزشی، نیاز است که آن برنامه به طور دقیق تعریف شود (۲۱). در این مرحله، ویژگی‌های کلی برنامه، ابعاد متفاوت آن، افراد و فرایندهای درگیر و منابع باید مشخص شوند (۲۲).

مرحله دوم. کشف

هسته اصلی مرحله کشف، پرسشگری در مورد لحظات فوق‌العاده مثبت، بهترین تجربیات، اوج موفقیت، ارزش‌ها و آرزوهای افراد است (۱۹). پرسش‌های زیر می‌توانند برای مرحله کشف کمک‌کننده باشند:

- بهترین تجربه - خاطره‌ای از بهترین زمان‌هایی که در این برنامه داشتید بگویید. چه چیز باعث شد که آن تجربه، بهترین تجربه شود؟ چه افراد دیگری نیز آنجا بودند؟ نقش شما در آن زمان چه بود؟ نقش سایر افراد چه بود؟ مهم‌ترین عوامل موفقیت چه بودند؟
- ارزش‌ها - مواردی که شما در مورد خود، نقش و وظایف‌تان در این برنامه به آن‌ها ارزش می‌دهید چه هستند؟
- خودتان - با ارزش‌ترین ویژگی شما به عنوان یک انسان، دوست، کارمند، شهروند، و غیره چیست؟ هنگامی که به این برنامه پیوستید، چه چیزی بیشتر از همه شما را به خود جذب کرد؟
- برنامه - مهم‌ترین عامل در این برنامه که به زندگی شما کمک کرده است چیست؟ درباره زمانی بگویید که نسبت به برنامه احساس افتخار می‌کردید.
- آرزو - اگر سه آرزو برای این برنامه داشتید، آن‌ها چه بودند؟ (۲۳)

رویکرد تحقیق ارج‌گزار با هدف ارزشیابی و توسعه برنامه‌های آموزشی علوم پزشکی مشخص شد. یافته‌های این مطالعه نشان داد که در سطح بین‌المللی، برخی مطالعات به استفاده از این روش در پژوهش‌های آموزش علوم پزشکی پرداخته‌اند اما به‌طور خاص تاکنون هیچ مطالعه فارسی برای ارزشیابی و توسعه برنامه‌های آموزشی در زمینه علوم پزشکی از رویکرد تحقیق ارج‌گزار بهره نبرده است و به شدت جای خالی این رویکرد و مراحل آن در متون علوم پزشکی در زبان فارسی احساس می‌گردد. لذا نتایج حاصل از این مطالعه فراهم‌آورنده یک راهنمای جامع و کامل برای پژوهشگران ایرانی برای کاربرد این رویکرد در مطالعات خود می‌باشد.

ارزشیابی برنامه‌های آموزشی علوم پزشکی اطلاعات مفیدی در اختیار برگزارکنندگان این دوره‌ها قرار می‌دهد. اکثر مطالعاتی که به این موضوع پرداخته‌اند از رویکردهایی برای ارزشیابی استفاده نموده‌اند که متمرکز بر مسائل و مشکلات موجود در برنامه بوده‌اند. رویکردهای مبتنی بر کمبود (Deficit-based approach) یا مبتنی بر مسئله (Problem-based approach) که برای بررسی نتایج مداخلات آموزشی استفاده می‌شوند، با مطرح نمودن سؤالاتی نظیر اینکه مشکلات کدام هستند؟، چه فرایندی اشتباه است؟ و چه روندی به اصلاح نیاز دارد؟، به جستجوی کمبودها و مشکلات می‌پردازند (۳۲، ۳۳). در پژوهش Johnson در سال ۲۰۰۸ که با هدف کاربرد رویکرد تحقیق ارج‌گزار به عنوان یک استراتژی برای توسعه انگیزه، تعامل و عملکرد یادگیری بزرگسالان و بررسی نتایج حاصل از آن استفاده نمودند، بیان شد که تمرکز بیش از حد بر روی نقاط ضعف، افراد را با احساس ناامیدی بیشتری مواجه می‌کند و با کاهش مشارکت، تعهد شغلی و انگیزه، سبب تشدید شرایط نامناسب و شکست

چشم‌انداز مطلوب حاصل از مرحله رویکرد ارزی است. در مرحله طراحی، پرسش کلیدی این است که "چگونه می‌خواهیم این آینده مطلوب را بسازیم؟" (۲۸). در این مرحله، ذی‌نفعان دخیل در برنامه برای تهیه برنامه عملیاتی برای رسیدن به شرایط ایده‌آل همکاری می‌نمایند. در برنامه عملیاتی به این سؤالات پاسخ داده می‌شود که چه منابعی مورد نیاز است؟ تخصص‌های مورد نیاز چه هستند؟ چه اقداماتی برای رسیدن به آینده مورد نظر پیشنهاد می‌دهید؟ جدول زمانی چیست؟ گروه‌ها و افراد در این برنامه عملیاتی متعهد به انجام چه کاری هستند؟ (۲۹).

مرحله طراحی بر این اصل استوار است که "تغییر مثبت زمانی رخ می‌دهد که یک برنامه عملیاتی برای رسیدن به آینده ایده‌آل داشته باشیم... آینده همین اکنون است... ما آینده را در همین لحظه با کلماتمان، تصاویرمان و روابطمان می‌سازیم" (۳۰).

مرحله پنجم. به ثمر رساندن

در آخرین مرحله که با عنوان پیاده‌سازی نیز معرفی می‌شود، گروه‌های کاری فعالیت خود را در راستای رسیدن به برنامه ایده‌آل آغاز نموده‌اند (۳۱). برنامه‌های اجرایی و اهداف مشخص‌شده و شرکت‌کنندگان به اجرای برنامه عملیاتی حاصل از مراحل قبل می‌پردازند. نتیجه این مرحله، طیف گسترده‌ای از تغییرات در سازمان است. مؤثرترین سؤالات در مرحله نهایی این هستند که چگونه خواهیم فهمید که به آینده مورد نظر رسیده‌ایم؟ چگونه به نظر خواهد رسید و چه حسی دارد؟ برنامه و یا سازمان چه تفاوتی خواهد داشت؟ (۲۸).

بحث و نتیجه گیری

مطالعه حاضر باهدف بررسی مراحل رویکرد تحقیق ارج‌گزار برای ارزشیابی و توسعه برنامه‌های آموزشی علوم پزشکی انجام شد. براساس نتایج این مطالعه مزایا و مراحل

می‌شود که مطالعات آینده در زمینه آموزش علوم پزشکی، برای بهره‌مندی حداکثری از ظرفیت‌های فردی و سازمانی موجود در سیستم، استفاده از رویکرد تحقیق ارج‌گزار را مد نظر قرار دهند (۴۲).

از جمله محدودیت‌های این مطالعه می‌توان به این مورد اشاره کرد که با توجه به اینکه مطالعه حاضر یک مرور روایتی است و روش از پیش تعریف‌شده و نظام‌مندی ندارد، انتخاب مقالات و ورود آنها به مطالعه ممکن است همراه با سوگیری انتخاب باشد و نتایج مطالعه را به سمت نظرات نویسنده تقویت کند. با این حال نویسنده سعی کرده است که با مطالعه منابع متعدد، تا حد امکان سوگیری‌های احتمالی مطالعه را کاهش دهد.

رویکرد تحقیق ارج‌گزار مشکلات را نادیده نمی‌گیرد، بلکه آنها را از یک چشم‌انداز کاملاً متفاوت بررسی می‌کند. نتایج عملی رویکرد تحقیق ارج‌گزار گاهی اوقات دقیقاً مانند نتایج حاصل از یک فرایند حل مسئله خوب است، با این تفاوت عمیق که در هر مرحله از روند رویکرد تحقیق ارج‌گزار سطح بالایی از انگیزه و انرژی در میان افراد وجود دارد، همچنین با توجه به اینکه آینده ایده‌آل و راه‌های رسیدن به آن، به جای اینکه توسط کارشناسان خارج از برنامه ارائه شده باشند، از رؤیاهای ذینفعان برنامه به دست آمده‌اند، مولد تعهد بالا برای رسیدن به آنها هستند.

تقدیر و تشکر:

این مطالعه در معاونت تحقیقات و فناوری دانشگاه علوم پزشکی کرمان با شماره طرح ۴۰۱۰۰۰۵۱ مورد تصویب قرار گرفته است. از بابت انجام این پژوهش، حمایت مالی دریافت نشده است. از همکاران محترم که در یافتن مقالات مناسب برای این پژوهش راهنمایی و همکاری نمودند، سپاسگزاری می‌کنم.

تضاد منافع:

نویسنده مقاله حاضر تضاد منافع ندارد.

برنامه می‌شوند (۳۴). در مقابل، رویکرد تحقیق ارج‌گزار به جای توجه به کمبودها، به تمرکز بر نقاط مثبت می‌پردازد و به دنبال بهترین عملکرد افراد و سازمان است (۱۰). نتایج مطالعه Gaskin و همکار در سال ۲۰۱۷ نشان داد که رویکرد تحقیق ارج‌گزار به‌عنوان یک ابزار ارزشمند در ساخت گروه‌های منسجم کاری که در آنها روحیه مثبت با استفاده از رؤیایپردازی در مورد آینده وجود دارد و همچنین افزایش تعامل و مشارکت دانشجویان در فرایندهای آموزشی مؤثر است (۳۵). در یافته‌های مطالعه Fileborn و همکاران در سال ۲۰۲۰ که با هدف کاهش نگرش منفی نسبت به مشاهده از طریق همگان با استفاده از رویکرد تحقیق ارج‌گزار صورت گرفت، بیان شد که این رویکرد موجب ارتقای کیفیت آموزش و مشارکت بیشتر دانشجویان در فرایند آموزش می‌شود (۳۶). پژوهش Amundsen و همکاران در سال ۲۰۲۰ با هدف بررسی تأثیرات آموزش مجازی همزمان با استفاده از رویکرد تحقیق ارج‌گزار انجام شد. نتایج این مطالعه که با روش کیفی انجام شد نشان داد که این رویکرد منجر به توسعه کوریکولوم درسی و افزایش مشارکت دانشجویان در برنامه درسی شده است. همچنین از جمله تأثیرات مثبت این رویکرد در این پژوهش به ارتقای کیفیت برنامه‌های توانمندسازی اعضای هیئت‌علمی نیز اشاره شد (۳۷). چنانچه به‌عنوان نمونه، برای ارزشیابی برنامه‌های توانمندسازی اعضای هیئت‌علمی که از مهم‌ترین و کاربردی‌ترین برنامه‌های آموزشی در دانشگاه‌های علوم پزشکی هستند، استفاده از رویکردهایی که چرایی و چگونگی تأثیرات این برنامه‌ها را می‌سنجند، توصیه شده است (۳۸، ۳۹). رویکرد تحقیق ارج‌گزار استدلال می‌کند که تأمل بر نقاط قوت، موجب افزایش حس تعهد، خلاقیت، انگیزه، امید و انرژی مثبت که لازمه انجام تغییرات برای آینده مطلوب هستند، می‌شود (۴۰، ۴۱). لذا توصیه

References

- Hosseini S N, Mirzaei Alavijeh M, Atae M, Jalilian F, Karami Matin B, Rastegar L. E-learning Adoption by Faculty Members of Kermanshah University of Medical Sciences and Health Services: Faculties' Viewpoints. *Iranian Journal of Medical Education*. 2014; 14 (5): 437-447
- Thiele JE. Learning patterns of online students. *J Nurs Edu*. 2003; 42(8): 364-6
- Zolfaghari M, Negarandeh R, Ahmadi F. The Evaluation of a Blended E-Learning Program for Nursing and Midwifery Students in Tehran University of Medical Sciences. *Iranian Journal of Medical Education*. 2011; 10 (4):398-409.
- Searson M, Monty Jones W, Wold K. Reimagining schools: The potential of virtual education. *British Journal of Educational Technology*. 2011; 42(3):363-71
- Mullan F, Frehywot S, Omaswa F, Buch E, Chen C, Greysen SR, et al. Medical schools in Sub-Saharan Africa. *Lancet*. 2011; 377(9771):1113-21.
- Latifnejad Roudsari R, Jafari H, Hosseini B L, Esfalani A. Measuring Students' Knowledge and Attitude Towards E-Learning in Mashhad University of Medical Sciences (MUMS). *Iranian Journal of Medical Education*. 2011; 10 (4):364-37.
- Frehywot S, Vovides Y, Talib Z, Mikhail N, Ross H, Wohltjen H, et al. E-Learning in Medical Education in Resource Constrained Low-and Middle-Income Countries. *Hum Resour Health*. 2013; 11(1):4.
- Bender, L. (2020). Key Messages and Actions for COVID-19 Prevention and Control in Schools. *Education UNICEF NYHQ*.
- Ahmed H, Allaf M, Elghazaly H. COVID-19 and medical education. *The Lancet Infectious Diseases*. 2020; S1473 (20): 30226-7.
- Mian A, Khan SH. Medical education during pandemics: a UK perspective. *BMC Medicine*. 2020; 18(1): 100.
- Sajed AN, Amgain K. Corona Virus Disease (COVID-19) Outbreak and the Strategy for Prevention. *Europasian Journal of Medical Sciences*. 2020; 2(1): 1-4.
- Viner RM, Russell SJ, Croker H, Packer J, Ward J, Stansfield C, et al. School closure and management practices during coronavirus outbreaks including COVID-19: a rapid systematic review. *The Lancet Child & Adolescent Health*. 2020; 4(5): 397-404
- El Ansari W, Oskrochi R. What matters most? Predictors of student satisfaction in public health educational courses. *Public health*. 2006; 120(5):462-73.
- Kheyrandish M. Explaining Model of Affecting Factors on E-Learning Effectiveness in Post Graduate Courses. *Journal of Information Technology Management*. 2015; 6(4): 629-648.
- Shariatmadari M. A Pathological Study of Barriers to Using ICT in Universities Information and Communication Technology in Educational Sciences. 2012; 2(4): 113-129. [Persian]
- Bagherimajd R, Shahei S, Mehralizadeh Y. Assessing Challenges in the Development of Electronic Learning in Higher Education Case Study of Shahid Chamran University in Ahwaz. *Journal Medical Education Develop*. 2013; 6 (12): 1-13.
- Hoseini Largani M, Mir Arab R, Rezayi S. An Investigation of Obstacles in the Development of E-learning in Iran Educational System, *Quarteriy Journal of Management and Planning, in Educational Systems* 2008; (1) 1:47-59.
- Sayah G, Derakhshanfard S. The Inhibitory Factors of Using E-Learning in Urmia University of Medical Sciences from The Students' Point of View. *Iranian Journal of Medical Education*. 2019; 19: 371-380.
- Salajegheh M, Hoseinyshavoun A. the Role of motivation in learning. *jmed*. 2018; 13 (2) :172-174.
- Maldonado M., Khan G., Moon J. and Rho J., E-learning motivation and educational portal

- acceptance in developing countries, *Online Information Review*. 2010; 35(1):66-85.
- 21 -Molavi Parviz, Rostami Khalil, Fadaei Naeini Alireza, Mohammadnia Hossein, Rasoulzadeh Behzad, A study of effective factors in reducing academic motivation Ardabil University of Medical Sciences, *Scientific Journal of the Medical Organization of the Islamic Republic of Iran*. 2007; 25(1).
- 22 -Ghorbankhani Mehdi, Salehi Keyvan, Representation of the characteristics of successful virtual education teachers in the Iranian higher education system from the perspective of professors and students: A study with phenomenological method, *Journal of Educational Technology*. 2017; 11(3):327-347.
- 23-Bates C, Watson M. Re-learning teaching techniques to be effective in hybrid and online courses. *Journal of American Academy of Business*. 2008; 13(1):38-44.
- 24 -Munoz Carril PC, Gonzalez Sanmamed M, Hernández Selles N. Pedagogical roles and competencies of university teachers practicing in the e-learning environment. *International Review of Research in Open and Distributed Learning*. 2013; 14(3):462-87.
- 25 -Aslami M, Esmaeili Z, Saeidipour B, Sarmadi MR. Explaining the Professional Competencies of Instructors in the E-learning Environment. *Education Strategies in Medical Sciences*. 2018; 11(2):15-24.
- 26 -Trentin G. *Networked Collaborative Learning: social interaction and active learning*: Elsevier; 2010.
- 27-Briggs S. Changing roles and competencies of academics. *Active learning in higher education*. 2005; 6(3):256-68